

4. Fustel de Coulanges. The Ancient City: A Study of the Religion, Laws, and Institutions of Greece and Rome / Trans. by Willard Small. — 3 ed. — Boston, MA: Lee and Shepard; New York, NY: Charles T. Dillingham, 1877. — 529 p.
5. Halapsis A. IovemImperium, or Sacred Aspects of Roman “Globalization” //Найкове пізнання: методологія та технологія. — 2014. — Вип. 2 (33). — С. 173—178.
6. Halapsis A. On the Nature of the Gods, or “Epistemological Polytheism” as History Comprehension Method // Evropskýfilozofický a historickýdiskurz. — 2015. — Vol. 1, Issue 1. — P. 53—59.
7. Halapsis A. Urbis etOrbis: Non-Euclidean Space of History // Evropskýfilozofický a historickýdiskurz. — 2015. — Vol. 1, Issue 2. — P. 37—42.
8. Livius T. Ab Urbe condita / Trans. by B. O. Foster. — Cambridge, MA: Harvard University Press; London: William Heinemann, 1967. — Vol. I. Books I—II. (Loeb Classical Library).
9. McLuhan M. The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man. — Toronto: University of Toronto Press, 1962. — 294 p.
10. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. — New York, NY: McGraw-Hill, 1964. — 318 p.
11. Plato. Complete Works / Ed. by John M. Cooper. — Indianapolis, IN; Cambridge, MA: Hackett Publishing Company, 1997. — xxx + 1808 p.
12. Plutarch. Plutarch's Lives / Trans. by Bernadotte Perrin. — London: William Heinemann, New York, NY: The Macmillan, 1914. — Vol. I. (Loeb Classical Library).
13. Spengler O. The Decline of the West: Perspectives of World-History / Trans. by Charles Francis Atkinson. — New York, NY: Alfred A. Knopf, 1928. — Vol. II. — 507 p.
14. Weber M. Economy and Society: An outline of Interpretive Sociology / Edited by Guenther Roth and Claus Wittich. — Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 1978. — cx + lxiv + 1469 p.

Цибра Микола Федорович доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК 172.15:323.13:32.001

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІСТУ ТА ФОРМИ

В статті досліджується феномен українського націоналізму, його основні види в історико-філософському вимірі: проаналізована еволюція змісту і форм.

Ключові слова: націоналізм, фашизм, расизм, сепаратизм, євронаціоналізм.

УКРАИНСКИЙ НАЦИОНАЛИЗМ: ЭВОЛЮЦИЯ СОДЕРЖАНИЯ И ФОРМЫ

В статье исследуется феномен украинского национализма, его основные виды в историко-философском измерении: проанализирована эволюция содержания и формы.

Ключевые слова: национализм, фашизм, расизм, сепаратизм, евронационализм.

UKRAINIAN NATIONALISM: EVOLUTION MATTER AND FORMS

The phenomenon of Ukrainian nationalism is investigated in the article, his basic kinds in the historical and philosophical measuring: the evolution of matter and forms is analysed.

Keywords: nationalism, fascism, racism, separatism, euronationalis

Проблеми націоналізму в суспільстві стали предметом широкого соціально-філософського дискурсу, їм присвячена велика кількість наукової, філософської,

політологічної та публіцистичної літератури. Це зрозуміло, оскільки проблеми націоналізму щоденно, у відкритій чи прихованій формі, присутні у нашому житті і є ознакою важливих індикаторів взаємовідносин людей, а також відповідного облаштування суспільства та держави.

В сучасних умовах загострення міждержавних, національних та соціальних суперечностей важливо напрацьовувати адекватні підходи до розуміння проблем націоналізму. Це допоможе громадянам досягати консолідації, виступати на захист інтересів нації, робити певний внесок у відкриття шляхів до рішення гострих проблем.

Націоналізм зародився як ідеологія захисту інтересів нації у часи формування та розвитку капіталізму. Кожна нація формується у певні часи історичного розвитку. Нація уявляє собою соціальний колектив, який історично сформувався на підставі кровної спорідненості і загальної мови, території та культурологічних навичок і традицій. Нація формується з різних класів та прошарків. Будь-яка країна чи суспільство складається з громад, окремих особистостей, які належать до тієї чи іншої нації. Оскільки людина ідентифікує себе з певною громадою, прошарком, класом, вона відповідно належить до визначеної нації, наділена класовими та національними характеристиками. Останні риси щільно взаємопов'язані. Зрозуміло, що суспільні утворення, які складають націю, мають різні класові інтереси, в залежності від соціально-економічного статусу.

Кожний громадянин з середовища нації, виказує власну зацікавленість у тому, щоб незалежно від інтересів своєї страти (англ. strata < лат. strātum, слой), відстояти національну самостійність, добиватися національного процвітання. Доля нації – є долею її членів. Долею самої нації – вирішується доля окремої людини. Особистість не сприймає образи спокійно і не погодиться з нехтуванням суверенітету та гідності своєї нації, з ігноруванням національних потреб, знищенням традицій свого народу.

Любов до свого народу, жертвовність, дбайливе, педантичне відношення до нього, є характерною ознакою прагнення до прогресивних змін у громаді, суспільстві – це природні думки, почуття, загальна психологія кожної нації. Усі ці складові втілені в душі народу, віддзеркалені в національній самоідентифікації. Іншими словами, націоналізм є квінтесенцією (от лат. quinta essentia — п'ята сутність, основа, сама суть чогось) любові до своєї нації, ідеологією захисту її інтересів. Оскільки людина живе і будує свою долю у національно-державному вимірі, то дійсний націоналізм, цілком закономірно, дорівнюється патріотизму. *Прогресивність націоналізму у тому, що він є ідеологією захисту національних інтересів, концентрованою ознакою любові до власної землі, та хвилюванням за головний капітал кожної нації, а саме - за почуття гідності її народу. Небезпека гідності, на жаль, у сучасному суспільстві найактуальніша і найболючіша, тому - занадто вибухонебезпечна.* Ще у царській Росії, сумнозвісний Петро Аркадієвич Столипін, висловив слушну думку з цієї складної теми: « Народ, що не має національної самосвідомості, є гній на якому ростуть інші народи».

Між націоналізмом та приналежністю до нації існує суттєва різниця: націоналізм відноситься до усвідомленого почуття, для якого нація є об'єктом активної прихильності, а приналежність до нації – це частина повсякденної практики, яка породжує частіше усвідомлене, глибоке, а інколи – невиразне відчуття, що ти «дома».

Необхідно розрізнявати, фахово діагностувати дійсний націоналізм, прихильники якого люблять свою націю і захищають її інтереси, та уявний, у підвалинах якого хворобливі вади: національний егоїзм, великодержавницький шовінізм. Реакційна, викривлена національна ідеологія, що межує з фашизмом, розпалює ворожнечу між країнами та націями, чинить перепони на шляху розвитку дружніх відносин між народами.

Отже, націоналізм – це перш за все, політичний принцип, сутність якого міститься у тому, що політична та національні одиниці повинні співпадати. Націоналізм, як почуття, або як рух, пояснюється на засадах цього принципу. Націоналістичне почуття – це почуття обурення, що викликане порушенням цього принципу, або почуття задоволення, що базується на умовах його здійснення. Націоналістичний рух - це рух, що надихається саме почуттями

означеного роду.

Націоналістичний принцип порушується різними шляхами. Політична межа певної держави може не охоплювати, або бути нездатною врахувати всіх представників титульної нації. Інколи, охопивши загал, можна *не узгоджено* включати представників других етносів, що збурує певне коло громадян. Крім того, нація може існувати, щільно не змішуючись з представниками інших націй. Це ситуації багатьох держав, що мають на своїй території конгломерати різних народностей, як наприклад – курди в Турції; каталонці в Іспанії: цигани, угорці в Україні, тощо.

Існує також форма порушення націоналістичного принципу, на яку особливо хворобливо реагує національне почуття. Націоналісти вважають неприпустимим, з точки зору політичних норм, що керівники певної політичної спільноти, належать не до тієї нації, до якої відноситься ядро населення. Це може бути результатом приєднання національної території до більшої держави, або наслідком захоплення влади групою іноземців.

Інакше кажучи, націоналізм – це теорія політичної легітимності, яка базується на тому, що етнічні межі не повинні перетинатися з політичними. Особливо чутливо це стосується етнічних меж у середині держави. Це саме та ймовірність, яка формально вилучена самим принципом в його загальному конструкті – не слід відділяти керівників від основного ядра населення, бо це нервує громаду.

Націоналістичний принцип може і повинен мати етичний, «універсалістський» характер. Існують абстрактні націоналісти, як правило, це діти «змішаних браків», що не схиляються на бік якоїсь однієї суміші, зі своїх «вхідних кровей». Такі «метиси» великодушно і благородно проповідують загальну доктрину: надавати всім націям можливість жити під власними політичними дахами і не приймати їх за чужинців. Тут слушно згадати вислів Махатми Ганді, що принцип око за око залишить весь світ незрячим, тобто сліпим. В існуванні такого неогоїстичного націоналізму формально немає нічого безглузлого. На користь постулату, як доктрини, можна надати вагомі аргументи. Це, насамперед, послаблення суспільної напруги, певна політична рівновага в середині держав.

В дійсності, якщо відверто, націоналізм ніколи не був розсудливим, прораховано врівноваженим. Як вважав І. Кант, пристрасність, схильність в усьому робити собі виключення, жадана «унікальність» – головна людська слабкість, з якої витікають всі наступні. Ця вада, поряд з іншими, розбурує націоналістичні почуття, пробуджує недовіру, людина починає маніакально шукати несправедливість по відношенню до себе, свого народу.

Існують інші, більш суттєві міркування, пов'язані зі специфічною природою національної теми. На Землі велика кількість народностей і націй, що зібрані у певну кількість незалежних або автономних держав. Будь-який поміркований підрахунок проілюструє, що кількість «потенційних» націй значно більша за число існуючих життєздатних держав. Очевидно, що не всі національні інтереси агентів будуть у рівній мірі враховані, збалансовані делікатно і одночасно. Неспростовний і той факт, що не всі з потенційних націй, живуть, або жили, територіально об'єднаними групами, багато народностей змішані з іншими у довільних пропорціях.

У різні часи територіально-політична одиниця може поставати однорідною, за умови знищення представників інших етносів, через вигнання або асиміляцію. Нехіть миритися з такою «Долею», а відомо, що на неї звикли посилалися ті, хто не бажає щось вирішувати, змінювати на краще, суттєво прискорює або сповільнює (у залежності від ступеню агресивності подій) мирну реалізацію націоналістичного принципу. *Націоналістичний принцип* не порушується проживанням у країні невеликої кількості інородців. Скільки інородців повинно перебувати в країні, щоб цей принцип залишався непорушеним, встановити складно. Немає відомостей про критичну масу, яка відмежовує момент, коли з присутністю іноземців ще миряться, від моменту, коли до них починають відноситися вороже. Без сумніву, що їх кількість змінюється в залежності від обставин і ступеня маргінальності поведінки іноземців, як і корінного населення.

Адекватну, блискучу оцінку подібного стану поведінки «корінної» нації, зустрів

нещодавно при перегляді творів російської письменниці, публіциста, ведучої відомої нашому поколінню «Школи злословия», Тетяни Толстой: «Для меня русский патриотизм ужасен, он смертельно и безошибочно пахнет фашизмом, его идея и цель замкнуть русский мир на самого себя, заткнуть все щели, дыры и поры, все форточки, из которых сквозит весёлым ветром чужих культур и оставит русских наедине друг с другом».

Втім, всім відомо, що не важко ненавидіти, важко любити. Хтось вдало пошуткував, що презирство потрібно використовувати економно, через велику кількість нужденних. На цьому тримаються важливі речі в нашому житті. Всього позитивного, доброго, продуктивного, важко досягати, простіше отримувати щось негідне. Це чимало пояснює. Не важко ненавидіти, проявляти негатив, «аргументовано» виправдовуватися. Любов, прощення, великодушність, вимагають чутливого серця, великого розуму і значних зусиль на тернистих шляхах подолання міжнародних непорозумінь. Втім, і з толерантністю треба бути обережним, вона теж має свої межі. Слід тут нагадати *вичерпну медичну термінологію*, вилучену з трансплантології, де чітко подано, що толерантність це нездатність організму відрізнити чужорідні органи. Досягається такий стан організму поступовим пригніченням різними отрутами імунної системи, щоб довести її до апатії, заради не відторгнення пересаджуваних органів. *Повна толерантність - це смерть.*

Подібно будь-якій ідеології, націоналізм з самого початку виконував політичні завдання, що поставали у процесі розбудови нації та набуття нею суверенітету. Актуальність завжди була ситуативною, націоналізм лише частково, опосередковано повернутий у минуле, він завжди залишається практично діючим, переважно раціональним. Інколи націоналізм вважають ідеологією індустріального суспільства, рівновіддаленою від лібералізму і соціалізму. Слід враховувати той факт, що реальні ідеологічні системи мають більш складну структуру, націоналістичним може бути і соціалізм, і сучасний лібералізм, як і їх рясні космополітичні різновиди.

Поняття, що пов'язані з проблематикою етнічності, як слово «націоналізм», мають широку палітру смислів. Сприймати його варто, враховуючи контекст висловлювання. Інколи це поняття, як вже вище проілюстровано висловлюваннями Толстой, тлумачать як синонім патріотизму. Але патріотизм не зводиться до націоналізму, ці іпостасі пересікаються лише частково. Патріотизм – необхідна ланка будь-якої державної ідеології, але сам по собі, бути базовою опорою, патріотизм не здатен, бо повинен бути зчепленим з креативними ідеями, спрямованими у майбутнє, що і гарантують реалізацію позитивних патріотичних настроїв, як необхідну підтримку для кожного державотворення.

Патріотизм насамперед демонструє «вертикальну» солідарність – приналежність особистості до країни. У нього немає наголосу на значну кількість цінностей «нижчого рівня», що цементують етнічну спільноту, навіть таку, як нація. Навпаки, націоналізм активує почуття «горизонтальної товариськості», відчуття національного братства «всіх українців» чи «всіх німців». Тому, натужні спроби протиставити негожий націоналізм – поважному патріотизму, не можуть мати успіху. Мова може йти про явища, що відбуваються у різних площинах.

Напрямок розвитку націоналізму, як світоглядної та ідеологічної конструкції, з самого початку був спрямований у два потоки. Рукава дельти переплітаються і конфліктують між собою, але і зливаються, підтримують один одного, даючи життя повноводним річкам. Якщо визнавати людські спільноти системами, то ці дві течії в націоналізмі, можна розрізняти за відношенням певної громади до її осередку, середовища (соціуму, як більш значної системи). Рівно так, як і визнанням елементів системи, т. т. – дрібніших спільнот.

У цьому сенсі націоналізм може бути ідеологією поділу, роз'єднання і ідеологією об'єднання. Наступ «об'єднувального націоналізму», який руйнує етнічність малих народів, викликає природний супротив. Яскраво забарвлений сепаратизм, що веде боротьбу за відділення від великої національної держави, неприйнятний у зародку, бо це шлях до розпорошення держави і державності, як інституту. Так виникав і куражився «націоналізм периферії», як протест проти державної форми «гноблення меншин» великою нацією. У

найбільш завершеній формі такий націоналізм периферії побудувався у процесі боротьби колоній за своє національне самовизначення.

Український націоналізм, у своїй основі, має захисний характер, а не наступний. Проте, потужний позитивний імпульс самозбереження, який підживлює український націоналізм, не виключає наявності радикальних та екстремістських проявів, зрозуміло, небажаних, але неминучих у будь-якому широкому національному і політичному русі. Існує принципова можливість підсилення цієї тенденції, перетворення її у відповідну міцну ідейно-політичну, соціально-економічну та психологічну боротьбу за власне, державне місце «під сонцем». У цьому контексті багато різних колізій, що вимагають ретельної уваги і чутливого спостереження за болючими процесами у суспільстві.

Важливим, з методологічної точки зору, є питання про особливості, що дозволяють відрізнити саме український націоналізм від аналогічних політичних рухів. З авторської точки зору, бажано виділити потребу у спостереженні за, щонайменше, *трьома необхідними ознаками*. *Перша і головна* – наявність в програмних документах і в практичній діяльності підтримки і пропаганди ідеї національного виживання та відродження України, як домінуючої державності на історичних теренах. *Друга* – широке використання у назвах організацій слів «національний», «національно-патріотичний» у супроводі критичної характеристики рівня гідності окремих формувань. *Третя знакова потреба* – необхідність характеризувати український націоналізм, як емоційну спільність, як прояв волі народу у пошуках збереження своїх традицій, специфічних рис, унікального добропорядного менталітету та толерантної психіки «святотерпців», заради збереження власної землі, громади, держави, заради майбутнього своїх дітей.

Слід звернути увагу на таку властивість українського націоналізму, як активна участь особистостей у політичній діяльності, боротьбу громади за вплив на політичні процеси, спроби, у тій чи іншій формі, приймати участь у державотворенні, відповідати за «цнотливість» та гідність владних осіб, щоб не було «недоторканих».

Аналіз ідейно-політичного спектру українського націоналізму, значно ускладнений через динамічність та незавершеність процесів будівництва державної системи. Здається, що події відбуваються мляво, в ідеологічній аморфності та розпливчатості. Зрозуміло, що сьогодні такий ворог, як заздрисний сусід і злодій, що блокує всі позитивні державні започаткування, неабияке гальмо в історії української нації. Для подолання потрібна стійкість, послідовність і час, до того ж – бажано без втрати свого народу і його унікальної гідності!

Ідейно-політична диференціація прослідковується в літературі з 90-х років позаминулого сторіччя. Це означає, що саме наш, український націоналізм, як ідеологія, став привабливою силою лише в останні часи. Проте, з давніх давен спостерігалася значна притягальна сила націоналізму, як громадянської ідеї. Пізніше, в умовах розпаду марксистсько-ленінської ідеології та очевидної слабкості на пострадянських теренах ліберально-демократичних ідей, націоналізм почав виконувати консолідуючу роль у розрізненому українському суспільстві, що шукало і досі шукає, вихід з кризи на шляхах істинної, масштабної трансформації.

Яскрава демократична домінанта українського націоналізму, здалась особливо привабливою у період перебудови, значного послаблення радянських владних структур, політичного хаосу, тотальної корупції. В СРСР лігитимуючим фактором була ідеологія марксизму, тому, у «розбратному часі Х», український націоналізм піднявся на вакуумі суспільних ідей. Як і будь-який націоналізм взагалі, він безумовно послаблює політичну стабільність. Проте інколи, в межах необхідності, як у нашому випадку, коли була тимчасова втрата національної української державності, *націоналізм перетворився* на один з важливих факторів політичної стабільності, він обрав важку роль стрижня, і протидіяти йому зараз вкрай необачно, навіть шкідливо. Спостерігати, допомагати теоретично, спрямовувати у гідне русло народний рух і дух – необхідно.

Виникнення націоналізму, як і сучасних націй, історично пов'язано з боротьбою за

демократію. Націоналізм і демократичні рухи XVIII – XIX ст. ст. мали загальну ідею: державна влада повинна належати не монарху, милістю Божою, не окремому блоку, а нації у цілому, всі представники якої повинні мати рівні права і свободи. Всупереч розповсюдженій стереотипній уяві про несумісність націоналізму з лібералізмом, націоналізм XIX ст. був переважно ліберальним та демократичним і неодноразово поєднувався з універсалістськими ідеями нового світового порядку, заснованого на співдружності вільних та рівноправних націй.

Наступний етап трансформації націоналізму, припадає на початок XX ст., він пов'язаний з правими ідеологіями, і отримав назву «інтегрального націоналізму». Визнано, що одним з перших ідеологів цього напрямку був французький рояліст, лідер «Французької дії» Шарль Моррас у 1890 р. З 1931 р. американський історик Карлтон Хейз ввів термін в академічне поле, як наукове поняття. Інтегральний націоналізм ніколи не користувався якоюсь привабливістю у Франції чи інших західноєвропейських країнах, проте, в 20-х роках минулого сторіччя, у дещо змінених формах, набув там домінуючої сили. Він вважався елементом, який забезпечував ідеологічну платформу фашизму Муссоліні, й був використаним для підйому нацистської партії у Німеччині.

Вплив цієї течії значно відчувався в ультранационалістичних партіях Польщі, Угорщині, Румунії та Югославії. Не випадково, інтегральний націоналізм ще трактують *радикальним*, крайнім, шовіністичним, тоталітарним, гіпер- або ультранационалізмом. Оскільки інтегральний націоналізм, швидше є рухом окремих націй, ніж являється універсальною ідеологією, тому що його адепти нехтують систематичними раціональними програмами, важко визначити його детальну природу, проте, окремі характеристики потрібно тут означити. *По-перше*, це віра в націю, як вищу цінність; *по-друге*, – це звернення до містичних, підсвідомих думок, які мають місію згуртувати всіх індивідуумів в одну націю, на підставі біологічних характеристик, що мають унікальний сплав, в наслідок спільного історичного розвитку; *по-третє*, це абсурдистський примат інтуїтивного над раціональним; *в-четвертих*, це наявність харизматичного лідера та еліти, як націоналістичних провідників, організованих у єдину партію, для втілення в життя «національної волі»; *по-п'яте*, це масована пропаганда уславлення війни, насильства, агресивної дії, як виразу вищої біологічної живучості нації. Варто пригадати тут перші рядки гімну фашистської Німеччини: «Deutschland, Deutschland über alles, über alles in der Welt, wenn es stets zu Schutz und Trutze brüderlich zusammenhält». Що означає «Німеччина, Німеччина понад усе, понад усе в світі, якщо вона для захисту і відсічі і завжди братськи тримається разом!».

Похвальна відданість, якби не «*понад усе в світі*», тобто, дозволено вільне знищення «небажаних» народів. А починалося все з приємним національним позитивом. 11 серпня 1922 року на засіданні Національного зібрання Німеччина, де була прийнята Веймарська конституція, перший рейхспрезидент Германії Фрідріх Еберт об'явив «Пісню німців» державним гімном республіки. В часи Третього рейха виконувалась тільки перша строфа пісні, після чого слідував гімн НСДАП пісня Хорста Весселя. Після 1945 року виконання «Пісні німців» було заборонено, а в німецькому суспільстві відбулася інтенсивна дискусія про новий державний гімн. Після об'єднання Німеччини гімном ФРГ офіційно стала третя строфа «Пісні німців». Ось такі показові націоналістичні метаморфози, наглядні для дослідників національних питань.

Ще перша світова війна 1914 – 1918 рр. здійснила суттєві зміни у соціально-економічному та політичному житті Центральної і Східної Європи. Від утворення низки нових держав на базі Австро-Угорської імперії, до встановлення диктаторських режимів, процвітало прагнення до «самодостатнього» розвитку національного співтовариства, яке розглядалося як продукт «гомогенної» ідентичності.

Процеси у повній мірі були характерними для Польщі, Угорщини та Румунії, по-сусідськи, через щільні контакти населення, віддзеркалювалися у житті українських меншин, особливо тих, що проживали на кордонах цих держав. Польські, угорські та румунські правлячі еліти всіляко спонукали і змушували українців до інтеграції у відповідні держави з

кінцевою метою їх асиміляції.

Щоб протистояти асиміляції, українські еліти намагалися проводити політику етнічної ізоляції, різного роду «самостійників», заідеологізованих громад. Наприклад, українська кооперація розвивалася під гаслом «Свій до свого за своїм», що означало прохання до українців купувати товари тільки в українців, а не у поляків, румун чи євреїв.

Разом з тим, траплялися випадки, коли українці, сподіваючись покращити свій стан, були готові стати лояльними громадянами Польщі, тиснули на свої еліти, схиляючи їх до пошуків компромісів. У цих умовах, прихильники безкомпромісної боротьби приходили до висновку, що тільки єдине авторитарне керівництво, залізна дисципліна та постійне нагнітання напруженості шляхом бойових виступів, зможуть унеможливити повне поглинання української нації сусідами, потрібно створити умови для нового національного відродження. І знову *справа у мірі речовини, яку споживаєш, малі дози - лікують, великі – вбивають*.

Одним з основних фундаторів та пропагандистів ідей інтегрального націоналізму на теренах України, був політичний публіцист та літературний критик Дмитро Донцов. Вихідець із Східної України, Донцов став активним пропагандистом націоналізму ще перед Першою світовою війною. На початку його вчення набуло характерних рис, що притаманні інтегральним націоналістам. Очевидно, що він запозичив більшість своїх ідей у німецьких націоналістів, таких як Фіхте та Хайдеггер, щось у італійців, щось у французів.

Націоналістичні ідеї, які Донцов розповсюджував серед молоді, відрізнялися від основ інтегрального націоналізму і несли у собі наступні особливості: 1) це звернення уваги на силу, як засобу вирішення проблем, через відсутність можливості парламентськими методами впливати на політику; 2) це акцентуація уваги до «чистої мови та культури», як носіїв «національного ідеалу»; 3) це відсутність традиції держави, яка б через свої інститути та легальні структури підтримувала національні сподівання своїх членів; 4) це зайвий романтизм у вирішенні національного питання; 5) це бездіяльність, втома старшого покоління, його схильність до компромісу з представниками так званого великодержавного шовінізму (СРСР, Польща, Угорщина, Румунія).

Історичний досвід різних народів свідчить, що сприятливе підґрунтя для появи і розвитку націоналізму, створюється в умовах важкої політичної або військової поразки, яка завдає серйозної шкоди національній гідності; через кризу національної самосвідомості; завдяки дійсній чи уявній небезпеці для існування нації. Перелік передумов структурувався в Україні після поразки у війні за незалежність у 1917 – 1920 роках. Разом з тим, лише в Західній Україні та у колах еміграції, в умовах мінімальної політичної свободи, націоналізм опирався, мужнів, через те шукав можливість для розвитку. В СРСР будь-який націоналістичний рух придушувався у зародку. Націоналізму був протиставлений державний *прапорonosний інтернаціоналізм*. Природа націоналізму для наукового дослідження була дискредитована, тема піддалася ostracizmu, політичній ізоляції, а у модель суспільної свідомості штучно вживлялися хибні уяви про системотворчу роль російської культури, як головного цивілізаційного чинника радянської людини.

В СРСР інтернаціоналізм використовувався як базова ідеологія для забезпечення сильної централізованої влади в умовах союзної держави. На останньому етапі свого існування, політика радянського інтернаціоналізму трансформувалася у радянський націоналізм, а завданням держави стало формування радянської людини (советского человека) без національності. Рішення було помилковим, і в решті решт, стало згубним, оскільки радянський націоналізм фактично трансформувався в російський шовінізм, а його ідеологія призвела до розвалу і міжнаціональних конфліктів, й насамперед тому, що інтернаціоналізм в СРСР використовувався в якості інструменту придушення національної ініціативи і гідності інших народів.

Зрозуміло, що в такій ідеології не було місця для формування вільної особистості та громадянина-патріота своєї країни, свого народу. Ідеологія, яка націлена на короткостроковий період потреб «сієминутності», понесла поразку. Головна проблема у тому, що після

досягнення першочергових цілей, вона не змогла своєчасно трансформуватися у прогресивному напрямку. Створилася величезна прірва між словами та ділами. В Україні ці пороки продовжують квітнути і володіти масами вже на протязі чверті сторіччя після отримання незалежності.

Проблема українського націоналізму очевидно у виборі таких типів і форм, які б відповідали духу сучасності. Оптимальною формою проекту повинен стати *громадянський націоналізм (євронаціоналізм)*, що утворюється альянсом відповідальних, державницьки налаштованих індивідів та груп, для яких державна незалежність України, її «електорату», є головною цінністю.

Кожен народ, у процесі свого розвитку, переживає кілька стадій самоусвідомлення. Перша – це суто племінне, етнічне виокремлення себе з гурту інших. Це, очевидно, відбувалося за дуальною схемою «ми – вони». Далі – розрізнення на рівні етнографічно-фольклорному, мовно-побутовому, коли етнос нерелекторно констатує факт своєї несхожості з іншими, свою окремішню особність. Це втілювалося поступово, поетапно в життя. Головна «трафаретна» думка: «Ми не такі, як інші». *Позитивна уособленість* «які ми є?» визначалася та наповнювалася змістом значно пізніше, через зусилля інтелігенції, просвітителів, поетів, письменників, науковців, народознавців.

Зазначимо розбіжності, що завжди існували між народами державними та «бездержавними». Для народу бездержавного, процес усвідомлення своєї особності тісно пов'язаний з ідеєю збереження мови, звичаїв, культури, а від так, і себе самого, оскільки в чужій державі головною проблемою для нього є конгломерат проблем виживання.

Коли самоусвідомлення людей досягає сформованої національної ідеї, яка покликана відповісти на запитання: «які ми можемо і мусимо бути?», воно здатне виступити і виступає маяком певної зрілості народу, що претендує на самостійне державне існування. Цей процес хронологічно почався з середини XIX сторіччя. Слід звернути увагу на декілька якісних станів. *Перший етап* конституювання національної ідеї перебував у приховано-академічній формі, у закодованому вигляді, як об'єкт наукового дослідження. *Потім*, вироблена окремими ентузіастами, мислителями, національна самосвідомість поширюється у межах етносу, серед народних мас. До цього процесу були причетні представники різних галузей культури: письменники Т. Шевченко, П. Куліш, Леся Українка, І. Франко, інші; науковці і політичні діячі: М. Костомаров, М. Драгоманов і т.д. – перелік довгий.

Формування ідей націоналізму протягом другої половини XIX ст. відбувалося під значним впливом загальноєвропейських процесів, зокрема у процесі створення національних держав, під впливом руйнації багатонаціональних імперій. Цей період здобув назву «весни народів». Ситуація в Україні була дещо специфічною. Східна частина її перебувала під владою Російської імперії, яку «весна народів» практично не зачепила, західна – під владою імперії Австрійської, чим і скористалися потужніші і краще організовані на той час етноси, зокрема поляки, угорці, чехи. Українці займали переважно позицію споглядальну, були заглиблені у себе, намагались визначитися у межах власної етнічної свідомості. Така ситуація спостерігалася у колах української інтелігенції як на Заході, так і на Сході.

Природно, що Галичина більшою мірою відчувала європейські впливи, мала приклади, щоб обрати себе, зберегти свої принади, з досвіду політичного позитиву і негативу угорського та польського національного месіанізму. Це сприяло виникненню особливої духовної атмосфери українського Заходу, що прислужилася підставою для такого змістовного культурно-історичного поняття, як «Український П'ємонт». Саме в Галичині українське життя на той час було відносно вільним. Виникали різноманітні українські інституції, громадські об'єднання, інтелігентські гуртки. Постало на часі оформлення етнографічної маси, добре структурованої, такої, що усвідомлює себе, як нація. Інтеграція, певна мімікрія, полегшувалися тим, що попри всі утиски українців в Австрійській імперії, панівний національний елемент – австрійці – не ставили під сумнів саме існування самостійного українського етносу. У Російській імперії українці проголошувалися невід'ємною частиною російського етносу, яка не може мати якихось окремих від росіян потреб, інтересів, цілей і

навіть мови. І сьогодні українські бібліотеки в Росії безсоромно знищуються. Отже, у ті часи, зусилля галицьких інтелігентів підтримувалися міцними і розгалуженими національними коріннями. Окремо слід наголосити на ролі УГКЦ в утворенні нації.

На відміну від Галичини, культурним діячам і політикам Сходу, доводилося діяти спираючись на народну масу, здатну переважно на етнофольклорне самоусвідомлення. Перші лідери українського націоналістичного руху (інтелектуали, майже без виключення) люди здебільше слова, ніж діла. Цей факт повинен був мати і мав, велике негативне значення для майбутнього українського націоналізму.

Перша шаблина – це піднесення національної ідеї на рівень національно-політичних вимог і програм, на позиції політичної боротьби під національними прапорами. Досягнення найбільшого національно-визвольного руху набуло розмаху після Першої світової війни, коли «слідакам» було не «до бунтівників» після розрухи, спричиненою війною. Дослідники трактують рух по-різному, називаючи ліберальним, демократичним або консервативним. Соціальною базою руху було моноетнічне українське село. Перший політичний ідеолог українського націоналізму Микола Міхновський, студентом починав свою політичну діяльність в соціал-демократичному гуртку, але прийшов до висновку, що українцям потрібна організація, яка б поєднувала націоналістичні ідеї з соціалістичними, і заснував Братство тарасівців (на честь Тараса Шевченка).

Згадаймо, що засновник першої незалежної України Симон Петлюра, був активним учасником Революційної української партії. Есером став засновник української національної історичної школи Михайло Грушевський, який після капітуляції перед радянською владою продовжив свою роботу в структурах комуністичної України. Цікаво, що Петлюра, який в Росії вважається втіленням сепаратизму, не мав таких претензій. Відомо, що Симон Петлюра під час Першої світової війни, на відміну від націоналістів-емігрантів під кураторством Австро-Угорського штабу, виступив не з антиросійських, а з проросійських позицій, вважаючи, що українці повинні захищати спільну батьківщину, але Росія, при такому розкладі, обов'язково повинна визнати їх національні права. Зрозуміло, що це виявилось черговою утопією.

Першим серйозним випробуванням для лівих націоналістів стали не московські більшовики, а українські праві, консерватори, на чолі з гетьманом Скоропадським. Під його проект було підведено ідейну базу українського «гетьманізму», яким наша громада страждає і дотепер. На думку українського правого консерватора В. Липинського, у ті часи це була досить приваблива ідея. Скоропадський наївно намагався об'єднати навколо сильної влади гетьмана українців і росіян. Проект, як і слідувало, завис у повітрі. Великодержавно налаштованому російському офіцерству, на яке він розраховував, як на кістяк своєї армії, це не сподобалося. «Самостійницький» настрій українських селянських мас лякав і виявився соціально несприятливим для радянської влади.

Громадянські сподівання українського селянства відображали українські ліві на чолі з Петлюрою, під керівництвом якого було створено Українську Народну Республіку. Однак, українських лівих згубили, як російські ліві (більшовики), так і українські «ліваки», що пропагували крайній націоналізм. Нині у цьому звинувачують «правий сектор», як стан агресивних адептів українського націоналізму. У початкових процесах особливо відзначилися махновці і вільні боротьбісти. Справа у тому, що Махно спирався на ті ж соціальні верстви, що і основні українські ліві революціонери (петлюрівці), свідомо, або ні, розпоршуючи сили.

Існує теорія, у відповідності до якої, найбільш жорстока боротьба розгортається між самими близькородними габітусами. Неможливо пояснити ту ненависть, яку Махно сповідував до таких же народно-українських сил петлюрівців, звинувачуючи їх у буржуазності. Петлюрівці, звичайно, чисто буржуазними не були, але були націоналістами, боролися за єдину Україну, тоді як Махно, який діяв на півдні, був анархістом-регіоналом, що не визнавав влади ані Києва, ані Москви. Закономірно, боротьба закінчилася розгромом обох лівих проектів: і національного, і анархо-регіоналістського. Сучасні національні адепти

повинні це пам'ятати і враховувати.

На відміну від Галичини, культурологам і діячам культури Центру і Сходу, доводилося спиратись на народну масу, здатну, переважно, на етнофольклорне самоусвідомлення. Відрив від цієї маси, прірва між апостолами національного руху і аморфним етнічним середовищем, спонукали до найрадикальніших шляхів досягнення великої мети. Створення *актом волі* потрібної історичної реальності і подібного суб'єкта історичної дії штучно – було приречене на крах.

Радикалізм, як політична течія, що орієнтується на проведення демократичних реформ у межах існуючого державного ладу, передбачає радикальне прагнення до остаточного вирішення складних проблем, коли вибір засобів зумовлюється насамперед кон'юнктурною політичною необхідністю. З точки зору радикалізму, а ця течія може існувати у межах багатьох політичних ідеологій, інколи зливаючись з ними без останку, інколи існуючи як провідна чи периферійна тенденція. Будь-який засіб політичної дії виправдовується скороченням шляху до жаданої мети.

Український націоналізм, з самого початку був лівим – правому, консервативному, просто було не звідки взятися, особливо після розгрому Скоропадського, силами тих же лівих українських націоналістів. Саме, після поразки від своїх лівих російських колег, він починає еволюціонувати в бік радикалізму. Радикалізм свідомо, а частіше несвідомо, ґрунтується на певних філософських принципах, що вимагають спрощення ситуації у подоланні реальних перепон, виходячи з того, що немає становища, яке було б невідкладне суб'єкту політичної волі. Радикалізм прагне граничного загострення проблеми, як засобу її розв'язання.

На межі 20-х років минулого сторіччя з'являється *другий* український націоналізм. Ключовою фігурою цієї еволюції став яскравий політичний мислитель, публіцист, філософ, ідеолог українського *інтегрального націоналізму* Дмитро Донцов. Донцовський «інтегральний націоналізм», «вождизм», містицизм, постає рушійною силою легендарної Організації українських націоналістів (ОУН), хоча, за спогадами його сестри, сам Бандера до того, як трапився Голодомор, вважав своїм політичним ідеалом В.І. Леніна. Однак, романтично-вождистська ідеологія ОУН, швидко починає розмиватися під впливом лівих настроїв. Цьому сприяли щонайменше дві обставини.

По-перше, ОУН, що не була політично головною силою на Західній Україні, зуміла завоювати це лідерство своєю відчайдушною та ефективною боротьбою, що притягувала радикальні сили українців та їх симпатиків. Серед них значну частину склали колишні комуністи і другі ліві, які розчарувалися в людожерській (Голодомор) та імперіалістичній (пакт Молотова-Ріббентропа) політиці Москви.

По-друге, вторгнення німецьких військ в СРСР, ОУН намагалася використати для розгортання національно-визвольної боротьби, позиціонуючи себе на два фронти. Емісари стрімко просувалися на схід України, де їм доводилося по ходу корегувати свою ідеологію. У безальтернативному, однопартійному суспільстві комуністів, ОУН була фактично одинокою українською політичною і національною силою. Однак, настрої післявоєнного вчорашнього «підрадянського електорату», суттєво відрізнялися від романтично-вождистських ідей ОУН. Ці ідеї сформувалися в еміграції, і – треба віддати належне їх стратегічній прозорливості – лідери ОУН, що мали потужну контррозвідку, зуміли оцінити ситуацію і зробити відповідні висновки.

Керівництво бандерівської ОУН (була ще конкуруюча ОУН Мельника) проводять організаційну і теоретичну реформу націоналізму, наслідком якої стає проведення Третього надзвичайного Великого Збору ОУН у серпні 1943р. На ньому приймаються програмні заяви і вимоги, які повертають український рух до ідейних витоків лівого націоналізму Петлюри. Першопочатково ліво-демократичною, за ідейними засадами, була перша УПА (Українська повстанська армія), чий виток (армія «Поліська січ») був створений Боровцем, прихильником петлюрівських ідей. Послідовників «інтегрального націоналізму» Донцова, вождистів та корпоративістів фашистського типу, вважали міщанством.

Не дивлячись на те, що ОУН зуміла інтегрувати УПА, жорстко прибрав її старе

керівництво, цей процес не міг відбуватися без ідейної трансформації. В деяких місцях бандерівці діяли не під брендом ОУН, а надавали перевагу спеціально створеній для залучення лівих симпатій Народно-визвольній революційній організації. Не все населення сприймало ці тонкощі і розуміло їх.

Нейтральна назва Української повстанської армії, в шереху випадків, була більш ефективною, ніж націонал-фундаменталістське ОУН. Більш того, в умовах важкої боротьби на два фронти з німцями та «советами» в сукупності з реаліями великої України, а не її західної частини, ортодоксальні націоналісти йдуть на певні інтернаціоналістські маневри. Наприклад, через декілька місяців після третього з'їзду ОУН, українські націоналісти проводять Першу конференцію поневолених народів Східної Європи та Азії. Зараз це здається зайвим і далеким минулим, але спекуляції на ці теми завдають сучасній державі неабиякої шкоди, слід повертатись до цих питань і пояснювати наше минуле новим поколінням.

В УПА створювалися наднаціональні підрозділи, у тому числі і російські. У цьому сенсі, характерне і таке ідейне корегування: якщо донцовські ідеї були русофобськими у повному розумінні слова, то новий курс УПА розділяв росіян і російський імперіалізм, визнаючи за росіянами, як і за будь-якою нацією, право на самовизначення в національних межах, а також права, як національної меншини на теренах України.

Друга світова війна закінчилася у 1945 році, проте, окремий, точковий бандерівський партизанський опір продовжувався майже до середини п'ятидесятих років. У післявоєнні роки відбувається фактичний розкол між політичним керівництвом ОУН, на чолі з Бандерою, що переніс свою діяльність в еміграцію. Ліве крило УПА, яке залишилося на Україні, фактично перейшло на націонал-марксистські позиції, проголосивши своєю метою розбудову в незалежній Україні безкласового суспільства.

Третій український націоналізм пов'язаний зі створенням тривалої і на даний час, незалежної Української держави. Він облаштувався у пострадянські роки. Незалежна Україна була створена і підтримувана українською партноменклатурою, серед якої було багато вихідців з України. Політичний спектр українського націоналізму у пострадянський час був таким: праві націонал-ліберали та націонал-демократи, від суспільного об'єднання «Рух», тягнуться аж до В. Ющенка. Лівий, соціалістичний напрям, був надбанням антинаціоналістичних громад, орієнтованих на союз з немилостивою Росією.

Гостра політична атмосфера вирувала до поразки Помаранчевої революції, яка стала одночасно і поразкою старих пострадянських націоналістів, і націонал-демократів, на кшталт третього президента України, Ющенка. Потім правління «пресемніка» викликало «на побачення» новий український націоналізм, більш радикальний, який продовжує соціальну традицію петлюрівців, бандерівців і навіть пізньої УПА після розколу з ОУН. Представники останньої, стають на позиції націонал-анархізму, що заперечував державу, прагнув розбудови безкласового суспільства, за що отримав назву «автономних націоналістів».

Таких радикальних соціал-націоналістів можна було б вважати абсолютно маргінальним явищем, якщо б не той факт, що досить швидко їх представник Ю. Михальчишин стає одним з лідерів «Свободи», стрімко увірвавшись в українську політику на початку нашого сторіччя. Це не випадок, тому що «Свобода» є не щось інше, як новий бренд Соціал-націоналістичної партії України з двадцятирічною історією. Партія успадкувала донцовську естетику 1920-30-х, вважаючи себе продовжувачами справи всієї ОУН-УПА. Вихід з ніші маргінального руху, який локалізовано Західною Україною у велику загальноукраїнську політику, для українських націоналістів був пов'язаний з «полівінням», а саме, зі ставкою на соціалістичний націоналізм на тлі Європейської перспективи для України.

Наочно це спостерігається на теренах України після революції Гідності. Розстріляна Небесна сотня, згодом окупований «братом» Крим та Схід України демонструють, що російські націоналісти-державники готові жертвувати власним народом, заради руської «національної чистоти». Революція Гідності показала, що істинний українець – демократ і націоналіст-патріот. Українці виходять з полону негативних ідеологій, позбавляються

штучних ярликів. Навколо нас такі ж українці, що люблять свою землю, нам між собою абсолютно нічого ділити. Громадяни України говорять про одне і те ж, можливо, різними мовами. Ідея національної справедливості не суперечить, а логічно доповнюється ідеєю громадянських прав і свобод. Лібералізм і демократія слугують не абстрактним доктринам, а інтересам конкретної нації – моєї, твоєї, нашої.

В сучасних умовах першоджерело громадянського націоналізму (євронаціоналізму) потребує захисту громадянських прав і свобод. Вимагає законності, з дотримання прав людини і громадянина, саме з них витікають всі інші права та інтереси, в тому числі і національні. Рух послідовних націоналістів підняв свої знамена демократичних і ліберальних цінностей. Їх відновлення, дотримання та реалізація – першочергова умова торжества націоналізму, т. т. розвитку нації, як примноження її матеріального та духовного скарбу.

Коли ми говоримо «громадянський націоналізм», то для автора матеріалу, це такий вид патріотизму, коли ми, українці, любимо Україну, це наша країна, наша держава, ми всі її громадяни і у нас є права у цій країні.

Повнота самореалізації українського націоналізму, види та форми його прояву, політичні перспективи, залежать від низки внутрішніх факторів, таких, як здатність мотивувати чіткі та привабливі програми; наявність харизматичних лідерів, національно-орієнтованих інтелектуалів; організація матеріально-фінансових припадків; консолідація розрізнених груп, тощо. Важливі і зовнішні по відношенню до націоналізму обставини: глибина та масштаби політичної та соціально-економічної кризи; розміри та характер міграції; гострота міжнародних суперечностей в Україні; взаємовідносини між політичним керівництвом держави; довіра органам правопорядку; увага до якості полемізування з українськими націоналістами; і багато іншого. Схильний вважати, що український націоналізм може розраховувати на серйозну участь у політичній владі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абуш А. Ложный путь одной нации. К пониманию германской истории. / Александр Абуш; пер. с нем. – М. : Соцэкгиз, 1962. -349 с.
2. Акимович Е. Концепция «демократического патриотизма» // Демократическое действие / Е. Акимович, В. Скрипник. 1995. №2. – С. 1-4.
3. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко. Київ: Атлант Юем СІ,2006.-498 с.
- 4.Гнатенко П. И. Национальный характер и бытие общества. / П. И. Гнатенко, М. П. Бузский. – Днепропетровск: Изд-во «Полиграфист», 2000. – 202 с.
5. Горелов М. Цивілізаційна історія України / М. Горелов, О. Моця, О. Рафальський. – Київ УВПК Екс 06, 2005. – 632 с.
6. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? / Михайло Грушевський. – Київ: Знання України, 1991, - 240 с.
7. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І. Дзюба. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005, -336 с.
8. Донцов Д. Націоналізм. / Дмитро Донцов.- Львів: Вид-во «Нове життя»,1926.-256 с.
9. Козлов В. И. Этнос. Нация. Национализм. / В. И. Козлов. – М. : Мысль,2002.-342 с.
10. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина.Освіта. Соціум. / В. Г. Кремень. – Київ: Грамота, 2007. -575 с.
- 11.Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. / І. Ф. Курас. – Київ: Генеза, 2004. - 736 с.
- 12 . Михальченко М. І. Україна доби межичасся: Близькість та убозтво куртизанів. / М. І. Михальченко. – Дрогобич: Відродження, 1998. – 286 с.
13. Скловський І. З. Український етнос на рубежі ХХ- ХХІ ст. (Метафізичний аналіз) / І. З. Скловський. – Дніпропетровськ: Пороги, 2007. -320 с.
14. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. / Ентоні Сміт, пер. з англ. К.: Основи, 1994.-224

с.

15. Шпорлюк Р. Імперії та нації. З історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі / Р. Шпорлюк; передмова та упорядкування Г. Касьянова; пер. з англ. – Київ: Дух і Літера, 2001.- 354 с.

Чуйкова Олена Володимирівна кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету.

УДК 314.156.(477)

МЕХАНІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ДЕКАРТА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ У ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПІДХОДІ. «Я НЕ МИСЛЮ...» ЯК КРИТЕРІЙ СМЕРТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається тема актуальності механістичної філософії Рене Декарта в сучасності. Людина у Декарта з'являється як мисляча річ. Організм - це річ, машина, механізм, який якщо здоровий, то працює, якщо хворий, то ламається подібно до годинникового механізму. Деталі організму людини-речі можуть мінятися, як в механізмі. Мислення і мозок в цілому неможливо розібрати на частини, як тіло. Якщо мозок перестав мислити, то існування людини припиняється. Це дуже сучасний підхід, який прийнятий в трансплантології. Деталі організму людини замінюються і людина продовжує жити. Мозок мертвий є критерієм смерті у трансплантології і у філософії Декарта. Значить, механістична філософія Декарта є методологічною основою для трансплантології. Ми говоримо не про дуальність тіла і душі, а про їх взаємне переплетіння. Таке поєднання дисциплін, злиття їх в одно ціле, актуальність одного з іншим і знаходження загального сенсу означає, що ми маємо справу з міждисциплінарним і навіть трансдисциплінарним знанням.

Ключові слова: мисляча річ, мислення, механізм, організм, трансплантологія, життя, критерій смерті, трансдисциплінарність.

МЕХАНИСТИЧЕСКАЯ ФИЛОСОФИЯ ДЕКАРТА КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА ТРАНСПЛАНТОЛОГИИ В ТРАНСДИСЦИПЛИНАРНОМ ПОДХОДЕ. «Я НЕ МЫСЛЮ...» КАК КРИТЕРИЙ СМЕРТИ ЧЕЛОВЕКА

В статье рассматривается тема актуальности механистической философии Рене Декарта в современности. Человек у Декарта предстает как мыслящая вещь. Организм – это вещь, машина, механизм, который здоров и работает, болен и ломается подобно часовому механизму. Детали организма человека – вещи когут меняться, как в механизме. Мышление и мозг в целом невозможно разобрать на части, как тело. Если мозг перестает мыслить, то существование человека прекращается. Это очень современный подход, который принят в трансплантологии. Детали организма человека меняются и человек продолжает жить. Мозг мертвый является критерием смерти в трансплантологии и в философии Декарта. Значит, механистическая философия Декарта является методологической основой для трансплантологии. Мы говорим не о дуальности тела и души, а об их взаимном переплетении. Такое сочетание дисциплин, слияние их в одно целое, актуальность одного с другим и нахождение общего смысла означает, что мы имеем дело с междисциплинарным и даже трансдисциплинарным знанием.

Ключевые слова: мыслящая вещь, мышление, механизм, организм, трансплантология, жизнь, критерий смерти, трансдисциплинарность.